

Doniyor kitobi — Oltinchi raqam

Yo'yaqim

Jeff Pippenger

2023-12-01

Doniyor va Vahiy kitoblari, xuddi Muqaddas Kitob Eski Ahd va Yangi Ahddan tarkib topgan yagona bir kitob bo'lgani ma'nosida, ayni bir kitobdir.

“Xudoning O'g'li sifatida Isoning hayoti, o'limi va tirilishi tarixi Eski Ahdda mavjud dalillarsiz to'la isbotlab bo'lmaydi. Eski Ahdda Masih Yangi Ahddagidek ravshan ochib berilgan. Biri kelajak Najotkor haqida guvohlik bersa, ikkinchisi esa payg'ambarlar oldindan bildirgan tarzda allaqachon kelgan Najotkor haqida guvohlik beradi. Najot rejasini munosib qadrlash uchun Eski Ahd Muqaddas Yozuvlari mukammal ravishda tushunilgan bo'lishi kerak. Masihning hayoti va Yangi Ahd ta'limotlarini ravshanlik hamda go'zallik bilan namoyon etadigan narsa — bashoratli o'tmishdan porlagan ulug'vor nurdir. Isoning mo'jizalari Uning ilohiyligining dalilidir; biroq Uning dunyoning Najotkori ekanining eng kuchli isbotlari Eski Ahd bashoratlari bilan Yangi Ahd tarixining qiyosida topiladi. Iso yahudiylarga shunday dedi: ‘Muqaddas Yozuvlarni tadqiq qilinglar; chunki sizlar ularda abadiy hayot bor deb o'ylaysizlar, va ular Men haqimda guvohlik beradiganlardir.’ O'sha vaqtda Eski Ahd yozuvlaridan boshqa hech qanday Muqaddas Yozuv mavjud emas edi; shuning uchun Najotkorning bu amri ravshandir.” Prophecy Ruhi, 3-jild, 211.

Masihning kim va nima ekanining eng kuchli dalili — Eski Ahd bashoratlari Yangi Ahd tarixida o'sha bashoratlarning bajo bo'lishi bilan qiyoslanganda namoyon bo'ladi. Xuddi shuningdek, Doniyor va Vahiy kitoblarining o'zaro munosabatida ham shundaydir.

“Vahiy kitobida Muqaddas Kitobning barcha kitoblari uchrashadi va nihoyasiga yetadi. Bu yerda Doniyor kitobining to'ldiruvchisi bordir. Biri bashoratdir; boshqasi esa vahiydir.” Havoriylarning ishlari, 585.

“Complement” so'zi mukammallikka yetkazmoq degan ma'noni anglatadi. Eski Ahd bashoratlarning bajo bo'lishi Masihning “ilohiyligi”ning “eng kuchli” “dalili” edi. Doniyor kitobidagi bashoratlarning ilohiyligining eng kuchli dalili — o'sha bashoratlarning Vahiy kitobida tasvirlanganidek bajo bo'lishidir. Doniyordagi bashoratlar Vahiy kitobida davom ettiriladi va Iso Masihning Vahiyi muhrdan yechiladigan oxirgi kunlarda ular mukammallikka yetkaziladi.

“Vahiy muhrlangan kitobdir, biroq u ayni paytda ochilgan kitob hamdir. Unda yer tarixining oxirgi kunlarida sodir bo'lishi kerak bo'lgan ajoyib voqealar qayd etilgan. Bu kitobning ta'limotlari aniqdir, sirli va tushunarsiz emas. Unda Doniyorda bo'lgani kabi o'sha bir xil bashorat yo'nalishi davom ettiriladi. Xudo ayrim bashoratlarni takrorlagan; shu tariqa ularga muhim ahamiyat berilishi lozimligini ko'rsatgan. Rabbiy katta ahamiyatga ega bo'lmagan narsalarni takrorlamaydi.” Manuscript Releases, 9-jild, 8.

Yahudo shohi Yohayiqim hukmronligining uchinchi yilida Bobil shohi Navuxadnazar Quddusga kelib, uni qamal qildi. Daniel 1:1.

Doniyor kitobining birinchi oyati to'g'ri tarzda mulohaza qilinganda, o'zida serob bashoratli ma'lumotni mujassam etadi. Biz mulohazamizni Yohayiqimdan boshlaymiz.

Yahudoning so'nggi uch shohidan birinchisi Yo'yaqim edi. Shunday ekan, u birinchi farishtaning xabarini ifodalaydi. Uning o'g'li Yo'yaxin, u Yekoniyo yoki Koniyo nomlari bilan ham tanilgan, ikkinchi farishtaning xabarini ifodalagan. Yo'yaxindan keyin Sidqiyo keldi, u Yahudoning uch so'nggi shohining eng oxirgisi edi. Sidqiyo uchinchi farishtaning xabarini ifodalaydi. Yo'yaqim birinchi farishtaning xabarining timsoli ekanini tasdiqlovchi bir necha bashoratli guvohlar mavjud. Bu dalillarni tushunish muhimdir, chunki ular Doniyorning birinchi bobidagi birinchi oyat birinchi farishtaning xabarini ko'rsatishini aniqlab beradi; va ana shu haqiqat birinchi bobni Vahiy kitobining o'n to'rtinchi bobi birinchi farishtasining xabari sifatida tushunishga imkon beradigan tayanchdir. Biz Ikkinchi Solnomalardan boshlaymiz.

Qilichdan omon qolganlarni u Bobilga olib ketdi; va ular Fors shohligining hukmronligi boshlanguncha unga va uning o'g'illariga xizmatkor bo'ldilar. Bu, yurt o'z shanbalaridan bahramand bo'lguncha, Egamizning Yereimiyo og'zi bilan aytgan kalomi bajo bo'lishi uchun edi; chunki u vayron bo'lib yotgan butun vaqt davomida, yetmish yil to'lguncha, shanbat qildi. 2 Solnomalar 36:20, 21.

Bobilda yetmish yillik asirlik, er Levilar 25 ga muvofiq ado etilmay qolgan shanba damlarini bahramand bo'lishi uchun edi. Yetmish yillik shanbalar to'rt yuz to'qson yilni tashkil etadi; qadimgi Isroil shu muddat davomida Levilar 25 dagi ko'rsatmani mensimay qo'ygan edi. Yetmish yillik asirlikdan oldin to'rt yuz to'qson yillik isyon bo'lgan edi. To'rt yuz to'qson yilning oxirida, uchta shoh Nebukadnetsar tomonidan bo'ysundirilur edi.

Yetmish yillik asirlikning oxirida Rabbiiy Kirni ko'tardi; u Isroil qaytib kelib Quddusni qayta qurishi mumkinligi haqida farmon chiqaradigan uch podshohning birinchisi edi. Artaxshasta o'sha uch podshohning uchinchi edi va u miloddan avvalgi 457-yilda uchinchi farmonni chiqardi. Uchinchi farmon Doniyor kitobining sakkizinchi bobi, o'n to'rtinchi oyatidagi ikki ming uch yuz yillik davrni boshlab berdi. 1798-yilda g'azabning birinchi oxiri nihoyasiga yetdi, Doniyor kitobi muhrdan yechildi va uch farishtaning birinchisi keldi. Uchinchi farishta 1844-yil 22-oktabrda keldi.

Yahudoning so'nggi uchta shohining barchasi Navuxadnazar bilan yuzma-yuz kelgan edi, va Yohayiqimning asirga olib ketilishi bilan yetmish yil boshlandi. Bu Bobil vayron qilinmaguncha davom etdi, va Bobilni vayron qilgan hamda ko'p o'tmay shoh bo'lgan sarkarda (Kir) uch farmondan birinchisini chiqardi. Uchinchi farmon uch farishtadan uchinchisining kelishi bilan yakunlangan kechalar va ertalablar haqidagi bashoratni boshlab berdi. Masih har doim oxirni boshlanish bilan aynanlashtiradi.

Yetmish yilning boshlanishi Navuxadnazar Quddusga qarshi qilgan birinchi hujum bilan yuz berdi. Yetmish yilning yakuni Bobilning vayron qilinishi bilan belgilandi. Quddusning so'nggi va to'liq

vayron qilinishi Navuxadnazar tomonidan hujumga uchragan uch shohning uchinchi davrida yuz berdi. Quddusning vayron qilinishi bosqichma-bosqich sodir bo'ldi. So'nggi uch shoh bir bashoratli timsolni ifodalaydi, chunki ularning barchasi Navuxadnazar tomonidan hujumga uchragan edi. Ular uch farmonni timsollardi; bu uch farmon, ikki ming uch yuz kunning oxiridagi uch farishta kabi, yagona bir timsol edi.

“Farmon Ezra kitobining yettinchi bobida topiladi. 12–26-oyatlar. U o'zining eng to'liq shaklida miloddan avvalgi 457-yilda Fors shohi Artaxshasta tomonidan chiqarilgan edi. Ammo Ezra 6:14 da Quddusdagi Egamizning uyi ‘Fors shohlari Kirus, Doro va Artaxshastaning buyrug‘iga [hoshiyada: “farmoniga”] muvofiq‘ qurilgani aytiladi. Bu uch shoh farmonni boshlab berish, uni qayta tasdiqlash va uni yakunlash orqali, 2300 yilning boshlanishini belgilash uchun bashorat talab etgan mukammallikka yetkazdilar. Buyruqning sanasi sifatida farmon yakunlangan vaqtni, ya'ni miloddan avvalgi 457-yilni olganda, yetmish hafta haqidagi bashoratning har bir tafsiloti bajo keltirilgani ko'rindi.” Buyuk Kurash, 326.

Opa Uayt bashoratning barkamol bo'lishi uchun uchta farmon zarur bo'lganini ko'rsatadi. U ularning o'zaro munosabatini belgilab beradi va shu orqali ibroniycha “haqiqat” so'zining grammatik xususiyatlarini aniqlaydi. U birinchi farmon boshlab berganini, ikkinchi farmon qayta tasdiqlaganini, uchinchi farmon esa “yetmish hafta haqidagi bashoratning har bir tafsilotini” yakunlaganini aytadi. Ibroniycha “haqiqat” so'zi ibroniy alifbosining birinchi, o'n uchinchi va oxirgi harflarining birikishi orqali hosil bo'ladi. Birinchi farmon boshlab berdi, ikkinchisi qayta tasdiqladi, oxirgisi esa bashoratni yakunladi. Uch farmon Alfa va Omeganning imzosini o'z ichiga oladi va ular Bobildagi asirlik haqidagi yetmish yillik bashoratning oxirida bajo keltirildi, garchi uchinchi farmon yetmish yil tugaganidan ancha keyin kelgan bo'lsa ham. Uch farmon bosqichma-bosqich edi, va ular uchta farmon bo'lgan bo'lsa-da, baribir bitta bashoratli ramz edi.

Birinchi farishta 1798-yilda keldi, ikkinchi farishta 1844-yilning bahorida keldi, va uchinchi farishta 1844-yil 22-oktabrda keldi. Bu uch farishta bitta bashoratli timsol bo'lib, Vahiy kitobining o'n to'rtinchi bobidagi abadiy xushxabarni ifodalaydi.

“Birinchi va ikkinchi xabarlar 1843 va 1844-yillarda berilgan edi, biz esa hozir uchinchi xabarning e'loni ostidamiz; biroq bu uchala xabar hamon e'lon qilinishi lozim. Ular haqiqatni izlayotganlarga takrorlanishi hozir ham avvalgidek zarurdir. Biz qalam va ovoz orqali bu e'lonni jar solmog'imiz, ularning tartibini hamda bizni uchinchi farishtaning xabariga olib keladigan bashoratlarning tatbiqini ko'rsatmog'imiz kerak. Birinchi va ikkinchisiz uchinchi bo'lishi mumkin emas. Bu xabarlarni biz dunyoga nashrlar va va'zlar orqali yetkazmog'imiz, bashoratli tarix yo'nalishida bo'lgan narsalarni ham, bo'ladigan narsalarni ham ko'rsatmog'imiz kerak.” Selected Messages, 2-kitob, 104, 105.

Yahudoning so'nggi uch shohi bir ramz edi, chunki ularning barchasi Bobil shohi tomonidan turli darajalarda bo'ysundirilgan edi. Yahudoning so'nggi uch shohi, uch farmon va uch farishta, alohida-alohida uchta bo'lsalar-da, bir bashoratli ramz sifatida ham ifodalanarlar.

Oxirgi uch shoh yetmish yillik asirlik haqidagi bashoratning boshlanishidagi bashoratli manzaraning bir qismidir, va shu tariqa ular yetmish yillik asirlikning oxirini tasvirlaydigan

boshlanishning ham bir qismiga aylanadi. Asirlik uch shohning bosqichma-bosqich bo'ysundirilishi bilan boshlandi va saltanat hamda uning poytaxt shahrining vayron qilinishi bilan yakunlandi. Bashoratning oxiri Bobil xalqining va poytaxtining vayron qilinishini bildiradi, bu esa ketma-ket uch farmonning kelishini belgilaydi. Ikki ming uch yuz yillik bashoratning boshlanishi ketma-ket uch farmon bilan belgilanadi, va u ikki ming uch yuz yillik bashoratning oxirini tasvirlaydi; bu oxir esa ketma-ket uch xabardan iboratdir.

Uch farishta va ularning tegishli uch xabari uch shoh va ularning ketma-ket uch farmoni orqali timsollangan edi. O'zlariga tegishli uch farmonni e'lon qilgan uch shoh esa, har biri Navuxadnazarra qarshi isyon haqidagi o'z xabarlarini taqdim etgan ketma-ket uch shoh orqali timsollangan edi. Isyon haqidagi uch xabar uch farmonni timsolladi, ular esa o'z navbatida uch xabarni timsolladi. Ulardan biri yetmish yil haqidagi bashoratni boshlaydi, u esa o'z navbatida ikki ming uch yuz yillik bashoratning boshlanishi bilan yakun topadi; bu bashorat esa 1844 yilda uchinchi farishtaning kelishi bilan nihoyasiga yetadi. Yer o'z Shabbatidan bahramand bo'lishi kerak bo'lgan yetmish yilni 1844 yil 22 oktyabrdan ajratib bo'lmaydi.

Yo'xayiqim Kirning birinchi farmonini, shuningdek Vahiy kitobining o'n to'rtinchi bobidagi birinchi farishtaning xabarini ifodalaydi. Bundan tashqari, Yahudoning oxirgi uchta shohining uch guvohi, uch farmon va uch farishtaning xabarlari Yo'xayiqim timsoli haqida aniq ma'lumot beradi, chunki uch farishtaning bashoratli tarixi ilhom orqali nihoyatda sinchkovlik bilan belgilab qo'yilgan. Uchala xabarning ham tarixiy kelib kelishi va shundan keyin tarixiy quvvatlantirilishi bor.

Birinchi farishta 1798-yilda keldi va kunni bir yil deb hisoblash tamoyilining tasdiqlanishi bilan 1840-yil 11-avgustda quvvatlantirildi.

“1840-yilda bashoratning yana bir diqqatga sazovor ro'yobi keng tarqalgan qiziqish uyg'otdi. Bundan ikki yil avval, ikkinchi adventni va'z qilayotgan yetakchi xizmatchilardan biri bo'lgan Josiah Litch Vahiy 9-bobning bir sharhini nashr etib, Usmonli imperiyasining qulashini oldindan aytgan edi. Uning hisob-kitoblariga ko'ra, bu qudrat 1840-yil 11-avgustda ag'darilishi lozim edi, o'sha paytda Konstantinopoldagi Usmonli hokimiyatining sinishi kutilishi mumkin. Va men ishonamanki, aynan shunday bo'lib chiqadi.”

“Aynan belgilangan vaqtda Turkiya o'z elchilari orqali Yevropaning ittifoqchi davlatlari himoyasini qabul qildi va shu tariqa o'zini xristian xalqlarning nazorati ostiga qo'ydi. Bu voqea bashoratni aynan bajo keltirdi. Bu ma'lum bo'lgach, ko'pchilik Miller va uning safdoshlari qabul qilgan bashoratlarni talqin etish tamoyillarining to'g'riligiga ishondi, va advent harakatiga g'oyat kuchli turtki berildi. Ilmli va nufuzli kishilar va'z qilishda ham, uning qarashlarini nashr etishda ham Miller bilan birlashdilar, va 1840 yildan 1844 yilgacha bu ish tez sur'at bilan kengaydi.” The Great Controversy, 334, 335.

Birinchi farishta 1798-yilda hukmning ochilishi haqida e'lon qilib keldi, biroq bu xabar Uilyam Millerning Muqaddas Kitob bashoratida bir kun bir yilni ifodalaydi, degan aniqlovining haqiqiyligiga asoslangan edi. Bu tamoyil “1840-yil 11-avgustda” tasdiqlandi va birinchi xabar qudrat bilan to'ldi. Masihning qaytishi haqidagi bashoratning 1843-yilning Muqaddas Kitobi

yilida, keyinchalik 1844-yilga cho‘zilgan holda, amalga oshmaganidan so‘ng, Vahiy kitobining o‘n to‘rtinchi bobidagi ikkinchi farishta keldi. 1844-yil bahoridagi bashoratning amalga oshmaganidan keyin protestant jamoatlari Millerning bir kun bir yilga tengligi haqidagi qoidasini rad etdilar va Bobilning qizlariga aylandilar. Shundan so‘ng bu xabar 1844-yil yozida, unga Yarim tun faryodi xabari qo‘shilganda, qudrat bilan to‘ldi. Yarim tun faryodi xabari 1844-yil 22-oktabrda bajo bo‘lgach, uchinchi farishta o‘z xabari bilan keldi.

1863-yilda Laodikiya Adventizmining itoatsizligi tufayli, Xudoning xalqiga qadimgi Isroilning sahroda sarson kezish tarixini takrorlash yuklatildi. Uchinchi xabarning quvvat bilan ta‘minlanishi 2001-yil 11-sentabrgacha kutib turardi. Uch xabarning har biri tarixda keladi va shundan so‘ng quvvat bilan ta‘minlanadi.

Yohayiqim va Kir birinchi farishtaning kelishini emas, balki uning quvvatlantirilishini ifodalaydi. Garchi Yohayiqim Yahudoning oxirgi uchta shohining birinchisi bo‘lgan bo‘lsa-da, va garchi u birinchi farishtaning xabarini ifodalasa-da, u hamda, shuningdek, Kir namoyon etadigan bashoratli xususiyatlar shuni ko‘rsatadiki, ularning ikkalasi ham birinchi farishtaning quvvatlantirilishining timsollaridir, birinchi farishtaning kelishining timsollari emas. Yohayiqim tarixida birinchi xabarning kelishi Yahudoning oxirgi yetti shohining birinchisi bo‘lgan Manashshe edi.

Yerusalimning to‘liq va yakuniy vayron qilinishidan oldin yetti shoh kelgan edi. O‘sha yetti shoh, ular timsol qilgan tarix singari, 1798 yildan 1844 yilgacha davom etgan izchil bir tarixni ifodalaydi. Birinchi farishta 1798 yilda keldi, uchinchi farishta esa 1844 yil 22 oktabrda keldi. 1798 yildan 1844 yilgacha bo‘lgan tarix birinchi va ikkinchi farishtalarning tarixidir. Uchinchi farishtaning tarixi 1844 yilda boshlandi. Opa Uayt Vahiy kitobining o‘ninchi bobidagi yetti momaqaldiraq ramziyligini aniqlab berganida, u yetti momaqaldiraq birinchi va ikkinchi farishtalarning tarixini ifodalaydi, ammo uchinchi farishtani emas, deydi.

“Yuhannoga berilgan, yetti momaqaldiraq orqali ifodalangan maxsus nur birinchi va ikkinchi farishtalarning xabarlari ostida yuz beradigan voqealarning bayoni edi.” Seventh-day Adventist Bible Commentary, 7-jild, 971.

Vahiyning o‘ninchi bobidagi yetti momaqaldiraqning tarixi 1840-yil 11-avgustdagi birinchi farishtaning quvvatlantirilishi tarixidan 1844-yil 22-oktabrdagi buyuk umidsizlikkacha bo‘lgan tarixni ta‘kidlaydi, ammo shunga qaramay, u birinchi va ikkinchi farishtalarning butun tarixini ham o‘z ichiga oladi. Yetti momaqaldiraqning umumiy tatbiqi shundan iboratki, u 1798-yildan 1844-yil 22-oktabrgacha bo‘lgan davrni ifodalaydi. 1798-yildan buyuk umidsizlikkacha birinchi farishtaning kelishi tarixi birinchi va ikkinchi farishtalarning tarixidir va u bashoratda yetti momaqaldiraq sifatida tasvirlangan. Yetti momaqaldiraq, shuningdek, Yahudoning oxirgi yetti shohi orqali timsollangan edi. O‘sha shohlarning oxirgi uchtasi nafaqat ketma-ket shohlarni aniqlab bergan, balki ular birgalikda birinchi, o‘rta va oxirgidan tarkib topgan yagona bir timsolni tashkil etadi.

Uch farishtaning tarixida birinchi xabar 1840-yil 11-avgustda qudrat bilan tasdiqlandi va Yo‘yaqim ham, Kir ham o‘sha hodisaning timsoli bo‘ldi.

Keyingi maqolada biz ana shu eng muhim haqiqatlarni aniqlashda davom etamiz.

“Qat’iy vijdoniy poklik har bir talaba tomonidan aziz tutilmog‘i lozim. Har bir ong Xudoning vahiy qilingan Kalomiga hurmat-ehtirom bilan diqqat qaratmog‘i kerak. Xudoga shu tariqa itoat etadiganlarga nur va inoyat beriladi. Ular Uning qonunidan ajoyib narsalarni ko‘radilar. Hosil bayrami kunidan beri e’tiborsiz qolib, ko‘rilmay yotgan ulug‘ haqiqatlar Xudoning Kalomidan o‘zining asl pokligida porlab chiqmog‘i kerak. Xudoni chin dildan sevuvchilarga Muqaddas Ruh ongdan xiralashib ketgan haqiqatlarni ochib beradi, shuningdek butunlay yangi haqiqatlarni ham ayon qiladi. Xudoning O‘g‘lining etini yeb, qonini ichadiganlar Doniyor va Vahiy kitoblaridan Muqaddas Ruh ilhomlantirgan haqiqatni olib chiqadilar. Ular bostirib bo‘lmaydigan kuchlarni harakatga keltiradilar. Bolalarning lablari insonlar ongidan yashirin bo‘lgan sirlarni e’lon qilish uchun ochiladi. Egamiz bu dunyoning nodon narsalarini donolarni sharmanda qilish uchun, va dunyoning zaif narsalarini qudratlilarni sharmanda qilish uchun tanlagan.”

“Muqaddas Kitobni maktablarimizga imonsizlik orasiga qistirib qo‘yish uchun olib kirish kerak emas. Muqaddas Kitob ta’limning poydevori va asosiy mazmuni qilinishi lozim. To‘g‘ri, biz tirik Xudoning Kalomi haqida ilgari bilganimizdan ancha ko‘prog‘ini bilamiz, ammo hali o‘rganilishi kerak bo‘lgan narsalar bundan-da ko‘p. U tirik Xudoning Kalomi sifatida qo‘llanilishi va hamma narsada birinchi, oxirgi va eng yaxshi deb qadrlanishi kerak. Shunda haqiqiy ruhiy o‘rish namoyon bo‘ladi. Talabalar sog‘lom diniy fe’l-atvorni rivojlantiradilar, chunki ular Xudoning O‘g‘lining tanasini yeb, qonini ichadilar. Ammo kuzatib borilmasa va parvarish qilinmasa, jonning sog‘ligi so‘nib boradi. Yorug‘lik oqimida qoling. Muqaddas Kitobni o‘rganing. Xudoga sadoqat bilan xizmat qiladiganlar baraka topadilar. Hech bir sadoqatli mehnatning mukofotsiz qolishiga yo‘l qo‘ymaydigan Zot har bir sadoqat va pokdillik amalini O‘z sevgisi va ma’qullashining alohida alomatlari bilan tojlaydi.” Review and Herald, 1897-yil 17-avgust.